

quod tantopere magnificant, et de quo alias sermo redibit.

Pro secundo haec sit responsio: in vna causa cognosci effectum alterius, si haec ab illa recipiat virtutem, motum et determinationem ad actum. Nonne autem Deus, vt apud Ezechielem legimus, »facit »vt faciamus, vt in praeceptis eius ambulemus, vt iudicia eius cus- »todiamus«? Nonne ipse, vt Apostolus ait, »operatur in nobis vel- »le et perficere pro bona voluntate«? Nonne demum ipse, vt scri- »bit verissime Augustinus: »quum sit omnipotens magis habet in po- »testate sua voluntates hominum, quam ipsi suas«? Quid ergo Deo opus scientia media, vt futurum voluntatis humanae propositum pers- pectum habeat, quum in solo voluntatis suae proposito futura om- nia perspicat, quia eo solo cuncta futura facit?

Ad tertium placet ea, quae supra indigitata sunt, denuo dicere, nempe, hanc conciliandae cum Dei gratia libertatis humanae viam, nec Augustinum, nec posteriores quosque ipso Augustino Patres ac Theologos a Pelagianae haereseos ortu ad Molinam vsque, vnquam in- gressos. Credibile tamen est, voluisse Deum tanto tempore Ecclesiam suam hoc fraudare necessario lumine, illud Molinae concedere, quod Augustino, aliisque pro Dei gratia aduersus Pelagianos dimicantibus Patribus non tribuerat? Concludendum ergo, scientiam hanc sua po- tuitate suspectam esse, quod venerandae antiquitati fuerit ig- nota. Quae vero ex doctrina de praedestinatione, cer. ipsos inter ca- tholicos turbat? Quas Monachos inter Adrumetinos, et postea in Galliis ortas Launolus exagerat, ipsane Augustini Doctrina excitauit, an praepostera potius eiusdem intelligentia? Si culpanda autem illa sit, quod nonnulli praua eius intelligentia fuerint turbati, nec sacrae ipsae litterae culpa vacabunt, quum de eorum sensu magna sint in- ter christianos dissidia. Detraxitne vero quidpiam auctoritatis de Au- gustini doctrina, quacum ipsa eadem est Thomistarum sententia, im- prouida haec nonnullorum turbatio? Contra adiecit plurimum, quod demonstrare in promptu esset, nisi Serrius veritatem hanc locupletis- simis documentis iam comprobasset.

Quartum sic soluitur: Deum disponere omnia sapientissime, ope- rari omnia secundum consilium voluntatis suae, nec alia ad agen- dum extra se scientia dirigi, quam quae simplicis intelligentiae di- citur, qua comprehendit quidquid suae potentiae subest, atque haec cognitione, intelligentia nostra, praemissa, voluntas eius sua libera te- definit quidquid ad manifestandam bonitatem suam conducibilis iu- di-

dicat: qua in definitione seu decreto quaelibet quomodocumque et quandocumque futura perspicit scientia visionis, quae vt diuinae vol- untatis propositum adiunctum habet, specularix simul est et effec- trix, quia et cognoscendo decernit, et decernendo cognoscit. Quae ergo scientiae mediae ad dirigendum Deum necessitas? Imo quid ea ipsa, qualem aduersarii describunt, Deo minus dignum? Summane illa et sapientissima mente dignum, velut incertam et de futuro euen- tu accipitem haerere, donec explorarit dispexeritque quo inclinet ho- minis voluntas, quid electura?

Verum de his nimis multa. Nec enim tot modo in hac disputa- tione experimur aduersarios, qui olim nos vndique circumdabant. Atigisse tamen istiusmodi minime poenitet, praesertim quum ex iis satis liquido possit deprehendi, quid criminis scientiae huic fuerit, vt a nobis exulet. Et pro libro tertio haec tantum.

LIBER IV.

De voluntate et potentia Dei agit.

A Dei scientia ad eius voluntatem transitum facimus, eiusdem- que potentiam et operationem. Natura enim omnis ratione praedita duplici ad agendum principio nititur, intelligentia, nimirum, et volun- tate. De priore hucusque actum quum sit, de posteriore nunc di- cendum, deque iis omnibus quae illam consequuntur. Ergo videndum ordine suo, quae natura, dotes ac perfectio diuinae voluntatis sint: an bona ea sit ac beneplacens, gaudeatque libertate atque immuta- bilitate: hinc amorem Dei, iustitiam ac misericordiam colligendum: atque de iis quae haec eius voluntas facere potest agendum.

CAPVT I.

Diuinae voluntatis existentia ponitur. Eiusdem perfectiones descri- buntur. Varias illius partitiones.

Datur in Deo perfectissima voluntas.

Nulla alia veritas adeo in Scripturis testata est, quum nihil aliud sint earum singulae litterae, quam diuinae voluntatis interpret es. Ex- pres-

presse vero eam testatur Propheta dicens Psalm. cxiii: »omnia quae-
cumque voluit fecit«. Et Matth. xxvi: »fiat voluntas tua«. Ad Ro-
man. item ix: »voluntati eius quis resistet«. et xii: »vt probetis quae
»sint voluntas Dei«.

Eandem confirmant Concilia. Omnia enim quae contra Monothe-
litas adunata hucusque sunt, definiunt, duas esse in Christo Domino
voluntates, diuinam vnam, humanam alteram. Quattuor Romae ce-
lebrata, item sexta Synodus generalis hoc de fide declararunt. Septi-
mum et octauum Concilia oecumenica decreta contra Monothelitas
lata confirmarunt.

Ad haec: voluntas natura sua intellectionem consequitur: quum
aliud illa non sit, quam in aliquod obiectum coniuncta cum percep-
tione propensio. Substantiam autem aliquam absque voluntatis poten-
tia qui excogitet; is non Deum percipiet, sed rem corpoream spiritu
ac ratione carentem: non ergo esset Deus omnium absolute optimus,
maximus, perfectissimusque si non esset volens.

Ex hac ipsa Dei idea deprompta sunt illa decretoria argumenta quibus
D. Thomas (1) veritatem hanc plane exploratam facit; quaeque per-
sequi non vacat: neque enim pluribus opus est ad faciendam veri-
tati ipso naturae lumine satis notae, cui refragari alii non possunt,
quam qui brutam materiam Deum habent, certissimam fidem.

Iam quum sit diuina voluntas ipsamet Dei natura, facile intel-
lectu est illius infinitam esse perfectionem, perinde ac illius. Ex in-
numeris autem eius perfectionibus tres, quae et praecipuae sunt et
scitu viliores, breuiter perpendamus. Prima occurrit summa eius li-
bertas, qua fit, vt loquitur S. Thomas, vt »non ex necessitate ve-
»lit quaecumque vult«. Quae illa vero, quorum in Deo necessitas
nulla est sed absoluta libertas? Bifariam, vt adnotat D. Thomas (2),
quidpiam necessarium dici, absolute, videlicet, et ex suppositione. Ab-
solute necessarium facit naturalis terminorum connexio, puta, quum
attributum ad naturam subiecti attinet, vt hominem esse animal; aut
quia subiectum est de ratione praedicati, vt numerum esse parem vel
imparem. Aliam necessitatem facit non ipse rerum naturalis nexus
sed positio quaedam: neque enim absolute necessarium est sedere So-
cratem; at si illum sedere ponas, iam necesse est illum sedere dum
seder. Deum ergo quidpiam velle absolute necessarium est, non ta-
men

(1) I. p. q. 19. art. 1. t. contra art. 1.
Gent. esp. 72. et in qq. de verit. q. 21. (2) I. p. q. 19. art. 3.

men cuncta quae vult: quum sit enim diuinae voluntatis ad bonita-
tem suam naturalis habitudo, hanc Deus esse ex necessitate vult, vt
et hominis voluntas naturaliter et necessario appetit foelicitatem, et
quaeuis alia facultas in rem primo sibi obiectam necessario fertur: alia
autem quaeuis a se vult Deus quatenus ad eandem hanc bonitatem
suam ordinantur vt finem: quare quum Dei bonitas ipsa sit perfec-
tissima, nec alio quouis egeat, alia illum a se velle absolute neces-
sarium non est: est tamen necessarium ex suppositione: supposito
enim quod velit, non potest non velle, quia non potest voluntas eius
mutari. Hactenus ex D. Thoma. Facessant ergo Wiclephus, Wors-
tius alique, qui Deum absoluta, intrinseca et indeclinabili necessita-
te cuncta fecisse blaterarunt; quid enim cum diuino eloquio magis
pugnans? Nihil in eo frequentius quam fecisse Deum omnia quae-
cumque voluit; spiritum Dei spirare vbi vult, cet. Quamquam nec
his opus est, quum ipso naturae lumine perspectum sit Dei ideam
tolli, si ab eo libertatem abstuleris, quae eximia est intelligentis na-
turae perfectio.

Perfectionem aliam diuinae voluntatis perscrutemur, quae certe
praecipua est et solius Dei propria. Est haec absoluta immutabili-
tas. Quum enim voluntas sit ipsa Dei natura, vt saepius dictum est,
immutabilis perinde ac illa omnino sit necessum est. Sed iam satis
de argumento hoc lib. II. vbi de diuina immutabilitate agebamus. Satis
sit hic obseruare qua ratione voluntatem mutari contingat. Tunc
certe vt S. Thomas loquitur (3), quando quis incipiat velle quod
ante non voluit, vel desinat velle quod voluit. Accidere autem al-
terutrum potest, nisi aut cognitio mutetur, aut mutationem aliquam
ipsius volentis dispositio subeat? Puta, vel quia percipit quis sibi ali-
quid bonum esse, quod antea non percipiebat, vel quia incipit
quidpiam volenti bonum esse quod antea non erat. Estne vero ratio
ob quam aliquam ex his mutationibus in Deo ponamus, cuius im-
mutabilis prorsus est scientia atque substantia? Nulli ergo mutationi
voluntas eius obnoxia est.

Tertia demum diuinae voluntatis perfectio est infinita efficacia:
est enim illa prima et maxime vniuersalis omnium causa: nam »om-
»nia quaecumque voluit Dominus fecit in coelo et in terra, in ma-
»ri et in omnibus abyssis«, et vt scriptum est: »quomodo posset
»aliquid permanere nisi tu voluisses?« Summa est, nullam sui causam

(3) I. p. q. 19. art. 7.

sam habens: neque enim ab alio ad volendum mouetur, quam a bonitate sua, quae sola finis est, cuius gratia cuncta extra se facit: item summa, quia reliquas omnes causas in sua potestate habet, quarum nulla, vt Scriptura nos docet, ei resistere potest. Hinc et impletur illa semper, et semper fit quicquid simpliciter et absolute vult fieri, sed et infinita ipsa sua efficacitate praestat, vt et eo modo omnia fiant quo ea vult fieri, vel necessario vel contingenter vel libere, vt saepe saepius dictum est.

Quid vero est, quod Theologi non vnā Dei voluntatem ponunt, sed multifariam distinguunt? Vna re ipsa illa est et simplicissima, quippe quae ipsa est Dei natura; nec aliunde multiplex ea partitio proficiscitur, quam ex intelligentia nostra, quae ex obiectarum rerum, in quas illa fertur varietate, eam in plures partiendi occasionem sumit. Hinc in necessariam, qua bonitatem suam tamquam adaequatum ac praecipuum finem Deus naturaliter amat; et liberam, qua alia quaeuis a se, in quibus aliqua est suae bonitatis communicatio diligit, primo diuiditur. Chrysostomus, atque ex illo Ioan. Damascenus illam diuidunt in primam et secundam (4); quam schola antecedentem et consequentem appellat. Voluntas prima ea est, qua Deus ex se se aliquid vult sine vlla rerum circumstantium consideratione, vt quum dicitur (5) velle, »omnes homines saluos fieri«. Voluntas secunda est, qua ex certis circumstantiis aliquid vult, quod alioquin nollet, vt quum vult aliquos damnari. Anselmus autem (6) voluntatem Dei, quam pro effectu ipso sumit, quadriariam partitur: adeo vt prima sit ipsa Dei praescientia; secunda Dei inspiratio Sanctis facta, vt velint; tertia lex ipsa naturae nobis indita; quarta demum praeccepta ipsa Dei. Ad extremum vulgata est illa diuinae voluntatis diuisio, quae ex Petro Lombardo praecipue deducitur (7). Primo enim voluntas est ipsa Dei interior actio, quae idem cum Deo est, quaeque Dei beneplacitum ac dispositio dicitur, aliquid tamquam sibi gratum decernens. Dein secundum quamdam dicendi figuram voluntas Dei vocatur, quia signum est diuinae voluntatis; seu exterior quaedam manifestatio, qua Deum velle aliquid agnoscimus. Signa autem diuinae voluntatis, seu aptius voluntatis signi membra, quinque a Lombardo sunt posita: praecceptum, nempe, consilium, prohibitio, permissio et operatio. Quae praeterea diuinae voluntatis signa,

(4) Homil. 1. in Epistol. ad Eph. (5) 1. ad Timoth. v.
Lib. 1. cap. 29. (6) In lib. de vol. Dei. (7) Lib. 1. dist. 45

quam falsa esse nequeant, cum vera aliqua et propria Dei voluntate coniuncta semper sint necessum est, nec tamen cum ea semper quam primo ex signi consideratione mens nostra percipit. Quid enim e. c. si Deus Abrahae praecipiat vt Isaac filium suum immolet? Credamus hoc signo oportet vere voluisse Deum Isaaci necem et mortem? At intendebat vnice Deus Abrahae fidem et obedientiam experiri. Hinc facile intellectu est, quid sibi scholastici velint, adseuerantes Dei voluntatem, quae signi dicitur, non semper impleri, quum beneplaciti voluntas numquam non expleatur: non enim eueniunt semper, quae nos hisce diuinae voluntatis signis euentura concipimus: eueniunt tamen quandoque alia longe praestantiora, quorum causa Deus quidpiam aut iubet, aut vetat, aut consulit, aut permittit.

Neque haec quam tradimus de Dei voluntate doctrina ex communi scholasticorum Doctorum sententia est in schola nata, seu nouitium quoddam scholasticorum inuentum, quemadmodum Lutherus eiusque asseclae inuerecunde nimis adserunt: habet enim illa in diuino etiam eloquio suum fundamentum. Praecceptum enim, consilium, et prohibitionem Dei voluntatem dici, ex eo patere ait S. Thomas, quod legimus Matth. vi. »Fiat voluntas tua sicut in coelo et in terra«. Operationem item et permissionem, disserte testantur Paulli verba ad Roman. ix. »Deus cuius vult miseretur, et quem vult indurat«. Quod ea, quae voluntatis nostrae signa sunt, voluntatem Dei, nonne legere est expresse, vbi Christus Matth. xxiii. dicit: »Ierusalem, Ierusalem..... quoties volui congregare filios tuos..... et noluisti? Indicant enim verba ista nihil ab se praetermissum, vt Iudaeos iubendo, vetando, consulendo ad meliora reuocaret.

Sed haec obiter in Lutheri confutationem. Vteriora sequamur oportet, posteaquam diuinae voluntatis existentiam, naturam, perfectiones, varias itidem ipsius partitiones vidimus.

CAPVT II.

De diuino beneplacito erga omnium omnino hominum salutem. An istud proprie et sincere in Deo reperiat. Scholast. dissidium componitur.

Deus voluntate antecedenti vult omnium omnino hominum salutem.

Beneficam hanc voluntatem Dei testantur Scripturae sacrae. Apud Tom. I. Z Ezech.

Ezech. enim xviii. dicit Dominus: »numquid voluntatis meae est mors impij: : vt non conuertatur a vijs suis et viuat?« Et cap. xxxiii. »Quare moriemini domus Israel dicit Dominus? Vito ego, nolo mortem impij, sed vt magis conuertatur et viuat«. Quibus consona sunt, quae II. Pet. cap. III. leguntur: »neminem perire volens, sed omnes ad poenitentiam reuerti«. Quum ergo Deus etiam iureiurando interposito expresse testetur nullius se velle interitum, sed omnium contra conuersionem et salutem, nemo vnus absque temeritatis sacrilegijque nota hanc generalem Dei voluntatem poterit inficiari.

Praeter hoc tamen testimonium extat aliud Paulli ad Timoth. I. cap. II. quo luculentius desiderari nullum potest. »Obsecro igitur, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus et pro omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, vt tranquillam et quietam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire: vnus enim Deus, vnus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus«. Ex quibus Apostoli verbis hoc erumpit argumentum. Orandum est pro omnibus omnino hominibus, Apostolo auctore, vt scilicet omnes, nullo prorsus excepto, saluentur: omnium ergo hominum salutem Deus vult: alias inepta foret Paulli exhortatio. At Deus id non vult voluntate secunda, quae consequens dicitur, quum multi homines re ipsa pereant: generali itaque voluntate, prima et antecedente id vult.

Verum haec Paulli verba ad innocentiae statum detorqueri a Iansenianis peruulgatum est; minimeque posse ea referri ad illos quos culpa originalis deuinxit. Sicne Scripturae verba, quibus premuntur, eludere hominibus haereticis gentile est: jat quam inaniter id a Iansenianis factum? Quum enim Apostolus primo generatim pro omnibus preces iubeat fundi, speciatim deinde »pro Regibus et pro omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, vt quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate«, non adparet quamquam lege cum interpretatione adlata componi possit. Neque enim Reges, illicque omnes, qui Paulli aetate in sublimitate erant, et pro quibus orandum docet, ad felicissimum innocentiae statum pertinebant: quin e contrario nedum labe originaria, sed et grauissimis idololatriae sceleribus erant inquinati. Quorsum ergo Paullus preces fundere bonum et acceptum

tum esse pronunciat, quod vult ille, »omnes homines saluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire«, si haec Dei voluntas ad statum eorum non spectat? Sed et animum vertamus oportet ad ea quae Apostolus adiungit. »Vnus enim Deus, ait, vnus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus«. Fortassis isthaec de solo innocentiae statu intelligenda sunt? Num Deus vnus in statu tantum hominum innocentium? Num Christus mediator Dei et hominum constitutus, innocentium vnice talis est? An non pro omnibus, et praesertim pro illis, qui innocentia nudatis, vniuersam suam sobolem vna secum in aeternum exitium traxerunt? Non itaque nisi peruerse nimis et violenter hoc Apostoli testimonium eludi potest.

Est tamen praeter istam Iansenianis tributam nouitia altera verborum Paulli interpretatio. Eam legisse testatur Fr. Nicolaus Augustinus Chignoli Ord. Praed. (1) in relligiosi hominis scriptis, quae publica auctoritate tradebat studiosae iuuentuti. Eccillam: quod Paulus scribit: »hoc bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui vult« cet. quadrare contendit in Christum, eiusdemque humanam voluntatem, qua velit omnes homines saluos fieri; minime vero in voluntatem eius diuinam. Haeret aqua, vt dicitur, in confutanda noua hac, atque ab Apostoli verbis prorsus abhorrente opinione, quam ille plus ingenio suo indulgens, quam par esset, euulgauit. Satis nouitate sua suspecta illa praedicatur, et precellitur Tridentini decreto (2), »ad coercenda petulantia ingentia, quae Scripturam sacram ad suos sensus contorquent . . . contra vnanimum consensus Patrum«, ordinato. Nemo vnus ex Patribus docuit vquam de humana tantum Christi Domini voluntate, non de diuina Paullum fuisse locutum: Etiam si de germano illorum verborum sensu, qui vult omnes homines saluos fieri, non vna sit omnium sententia.

Haec praetermittere non debuimus, nec itidem volumus: quandoquidem sunt praecipuae hominum delirantium interpretationes, quibus Paullinam sententiam conantur eludere; quibusque contractis firmior illa constantiorque permaneat necessum est.

Quam vero adeo disertis Scripturae testimoniis firmavimus Dei voluntatem, eandem et Conciliorum et Patrum auctoritate roborare pergitur: extremis tamen digitis id praestabimus. Extant ergo quam-

Z 2

plu-

(1) Praelec. xv. de Deo vno, cet. num. 2. (2) Sessione IV.

plurimae Conciliorum definitiones in vnum id collineantes, vt Dei beneplacitum erga omnium omnino hominum salutem, nullo prorsus excepto, amplius firmant. Eiusmodi sunt Arelatensis praesertim III. Valentini, Moguntini et Carisiaci; quas longum foret referre. Ex Patribus autem plures hic memorare possemus: paucos tamen excipiamus. Augustinus primus sit: (cuius magisterio peruersi homines abusi sunt ad praeposteram suae opinionis praesidium). Quum enim quaestionem hanc adduxisset: » si voluntate quaerimus; de hac quaeritur » vnde sit: si naturae, cur non omnibus, quum sit idem Deus creator » omnium? Si dono Dei, etiam hoc, quare non omnibus, quum Deus » velit omnes homines saluos fieri, et in cognitionem veritatis veni- » re? hoc adhibuit responsum (3). » Vult Deus, inquit, omnes ho- » mines saluos fieri, non sic tamen vt eis liberum adimat arbitrium, » quo vel bene vel male vtentes iustissime iudicentur. Infideles qui- » dem contra Dei voluntatem faciunt, quum eius Euangelio non cre- » dunt, nec ideo tamen eam vincunt. . . . experturi in supplicii po- » testatem, cuius in donis misericordiam contemserunt: ita volun- » tas Dei semper inuicta est: vinceretur autem, si non inueniret, quid » de contemtoribus faceret, aut vilo modo possent euadere quod de » talibus ille constituit: Qui enim dicit v. g. volo vt omnes hi serui » mei operentur in vinea, et post laborem requiescentes epulentur, » ita vt quisquis hoc noluerit, in pristino semper molat, videtur qui- » dem quicumque contemserit contra voluntatem Domini sui face- » re, sed tunc eam vincet, si et pristinum contemnens effugerit, quod » nullo modo fieri potest sub Dei voluntate.

Excors plane sit oportet, qui distingui ab Augustino non videat duas illas Dei voluntates, inuitantem, nempe, bonitatis et misericordiae, quae generalis et antecedens nominatur, et voluntatem iudicantem et iustitiae, quae specialis et consequens dicitur. At de Augustini mente et doctrina data opera sequenti capite agendum denuo nobis est.

Prosperum ipsius fidissimum discipulum audiamus in responsioni- bus ad Vincentianas obiectiones (4). » Remota discretionem, ait, quam » diuina scientia intra secretum iustitiae suae continet, sincerissime » credendum atque confitendum est, Deum velle vt omnes homines » salui fiant: siquidem Apostolus, cuius ista sententia est, sollicitis- » si-

(3) In lib. de spir. et lit. cap. 33. lit, scilicet, Deus omnes saluare, etiamsi
(4) In resp. ad obiect. II. quod no- omnes saluari velint.

» sime praecipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, vt » Deo pro hominibus omnibus supplicetur, ex quibus quod multi » pereant, perentium est meritum; quod multi saluentur, saluantis » est donum. Egregie deinde D. Thomas (5) haec eadem Pauli ver- » ba exponens, orationem dicit desiderii nostri interpretem esse, oran- » do enim petimus quod optamus: atque quum caritas exigit vt ho- » num optemus omnibus ad quos se extendit, omnes autem omnino ho- » mines illa complectatur, vt omnium omnino hominum salutem velle, » ita et pro omnium omnino salute preces debemus fundere, vt et Ia- » cobus vltima commonemur.

COROLLARIUM.

Iam beneficam istam Dei voluntatem esse verant, propriam atque sinceram videtur quid ex dictis sequutum. Quae enim de Deo sacrae praesertim affirmant Scripturae, ea absque haesitatione Deo tribuenda Theologi ex Patrum sententia tenent: maxime si diuinam bonitatem, misericordiam ac prouidentiam deceant: at sacrae litterae velle Deum vt omnes omnino homines salui fiant affirmant; atque id magno opere Deum decet: sincerissime itaque, vere et proprie in Deo eiusmodi voluntas est. Praeter haec: quem Deus ad veritatis cognitionem non inuitat? Cui, si velit, suae Ecclesiae non dispensat Sacramenta? Pro quo Virginitum suam non dedit redemptionem? Generalis ergo voluntas et antecedens in Deo admittenda est, quae serio erga salutis possibilitatem versetur.

Nec nos ab opinione ista in aliam transferet, quod Theologi nobilissimi, atque inter eos sapientissimus aequae et reuerendissimus N. Zumelius oppositam teneant. Nominis siquidem non rei hoc dissidium Theologorum iudicamus, quod Bertius facile componit (6). Distinguit enim duplicem diuinam voluntatis effectum. Vnum dicit, creaturam rationalem in suum finem supernaturalem ordinare, eam in via salutis constituere, eique parare, exhibere, conferre quoque, nisi ea detrectet, auxilia gratiae sufficientia. Alterum ponit, eandem creaturam ad salutem perducere, et in termino locare, et gratiae dona efficaciora, etiam finali perseuerantia non exclusa, largiri. Quibus constitutis sic Theologos in concordiam vocat: qui docent antecedentem Dei voluntatem metaphoricam esse, et id catholico sensu docent: nam comparate ad actualementem gloriae consecutionem, atque ad illorum auxiliorum

(5) Lect. I. (6) De Theolog. discip. lib. v. cap. I. prop. 2.

rum seriem, quibus electi ad terminum salutis perducuntur, certo certius esse dignoscitur, neque hanc voluntatem esse in Deo veram et propriam, neque semper illam impleri: non enim omnibus vult Deus media efficaciora impertiri, quibus certissime, libero arbitrio cooperante, ad salutem perducerentur, quum non omnes sic a Deo electi fuerint. Tamen impletur semper voluntas illa generalis Dei in suo ordine, semperque effectum suum primum sortitur, ordinare nempe, creaturam in suum finem. Itaque impletur semper haec Dei voluntas, vultque Deus ea serio salutem omnium hominum: qui enim Theologi eam impropiam dicunt, eam cum actuali gloriae consecutione compararunt: eandem quam nos per connotationem ad generalem ordinem creaturarum sincerissimam pronuntiamus. Qua demum intelligentia ducti, quamfacile S. Thomam in nostras partes trahimus, etiamsi voluntatem hanc inefficacem suspensamque esse scribat, imo et velleitatem nominet (7). *Secundū quid, aut, S. Thom.*

CAPVT III.

Error huic dogmati contrarius confutatur. S. Augustinus vindicatur.

Cornelius Iansenius, vt fertur, negauit in Deo hanc generalem et antecedentem voluntatem lib. ix. et x. de gratia Christi Saluatoris, docens Deum ante peccatum Adami voluisse beatitatem omnibus omnino hominibus voluntate hac antecedente, ex qua fluxere in primum Parentem sufficientia auxilia in statu naturae innocentis: at culpa primi hominis posita, voluntatem hanc euanuisse; atque si quae remansit, eam esse velleitatem quamdam, qualem circa iam damnatas creaturas Deus habet. Tenuit id ipsum Quesnellus variis in locis, praesertim propositionibus 12. 18. 30. et 31. Sunt huiusmodi: "quando Deus vult saluare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei. = Semen Dei, quod manus Dei irrigat, semper fert fructum suum. = Omnes quos Deus vult saluare per Christum, saluantur infallibiliter. = Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium inferunt, quando eis illam optat. Vt enim ex verbis ipsis manifeste adparet, et voluntatem vnice antecedentem in Deo ponit, et Dei gratiam effectum suum semper afferre: quare de quauis Dei voluntate, et de qui-

(7) I. p. q. 19. art. 6. ad 1.

quibusus Christi desiderii indefinite definiunt, adeo vt nullam prorsus voluntatem Deus habeat illorum, qui re ipsa minime saluantur, nullum omnino Christus Dominus desiderium pro illorum salute, quae eam non consequuntur. Hinc proscripae velut impiae, blasphemae, Deo et Christo contumeliosae, ac etiam haereticas, et vt tales in quinta Iansenii propositione etiam damnatae. Trichius aliique non pauci venenum istud ab his ebibere, omnes vno ore contententes, eos omnes quos Deus saluare vult per Christum saluari infallibiliter, ac consequenter velle Deum saluos fieri praedestinos, atque pro istorum salute tantum fuisse Redemptorem cruci affixum. Errorum autem suum caussantur se posse munire, primo Augustini doctrina. Aiunt enim Iansenius et Ianseniani communiter, numquam S. Doctorem laudatum saepius Paulli testimonium interpretatum fuisse, eodem quo illud Damascenus sensu interpretatus fuit; et quo improvidi posteriorum animi occupati sunt. Quin et locum illum Augustinus exponens, illud exposuit, non quidem vniuersaliter et secundam distributionem completam, sed ei restrictionem et limitationem adhibuit. Nam lib. iv. contra Iulianum cap. 8. de corrept. et gratia cap. 14. et de praedestinatione SS. cap. 8. expresse tradit, Apostoli verba per accommodam distributionem esse accipienda: ita quod minime velit Deus saluare omnes absolute, sed saluare omnes qui saluantur. Sed et aliter restringit etiam Augustinus Paulli locum secundum vniuersaliter quamdam illum accipiendo pro generibus, vt loqui mos est, singulorum, non pro singulis generum. Ita in Enchir. cap. 105. Tertio demum locum illum Augustinus idem exponit sic: quod Deus velit omnes homines saluos fieri, non quidem formaliter sed caussaliter: quia facit Sanctos velle, et procurare omnium hominum salutem. Sic in lib. de corrept. et gratia cap. 13. Quum ergo toties in Paulli verborum explanationem Augustinus incidit, atque numquam ea vniuersaliter de omnium hominum salute intellexerit, quemadmodum Damascenus, aliique postea intellexerunt, non bene ex illo Apostoli loco arguitur dari in Deo voluntatem antecedentem de salute omnium hominum.

Ad haec vt responsum darent, fuere Theologi quidam tanto Doctore et Magistro iniurii, qui adseruerint, Augustinum nulla ex tribus adductis interpretationibus recte Paullum exposuisse. Vasquezius primus fuit, qui contumeliosa haec in Augustinum protulit (1); atque post ipsum Petauus ipse haec scribere non dubitauit (2): "scio quam

"va-

(1) Disp. LXXXIII. cap. 2. in 2. p. S. Thom. (2) Lib. x. cap. 3. tom. 1.

variis modis locus iste vexatus sit ab his qui contrarium sentiunt. Tres quattuorue ex Augustino commemorati sunt a nobis, quum illius opinionem exponeremus, qui mihi quidem ad eludendum magis excogitati, quam certi ac solidi videri solent. Vellem a temeritate auctores istos excusare: ast quonam pacto id faciam prorsus ignoro: in Augustinum enim inuehantur illi, cuius doctrina in materia de gratia et praedestinatione, totius Ecclesiae doctrina est, vt Bellarminus ipse fatetur: atque Petrus ipse id alibi dixerat his verbis (3): »omnium Latinorum, quorum in hac de gratia, vel electione et praedestinatione controuersia maiorem dixi auctoritatem esse, princeps est consensu Theologorum Augustinus, cuius de gratia sententiam, quotquot deinde consequuti sunt Patres ac Doctores, tum vero Ecclesiae Romanae Praesules, Praesulumque Conuentus aliorum, ratam et catholicam esse iudicarunt, vt hoc satis magnum putarent veritatis argumentum, quod ab Augustino positum ac decretum esse constaret. Quid, quod Augustini interpretationes aptarunt alii Ecclesiae Patres et Doctores, qui post eum vixere? Miramur ergo homines istos: nec enim sine stomacho de illis loqui possumus.

Itaque hoc vnum respondendum: nihil esse in Augustinianis interpretationibus, quo Ianseniani errorem suum communicare possint: non enim contrariatur Augustinus Damasceno; sed in diuerso sensu loquuntur illi. Damascenus itaque de voluntate antecedente loquebatur: Augustinus vero de consequente, vt exponit S. Thomas (4). Atque vt hoc sensu Paullum Augustinus interpretaretur in causa fuit Semipelagianorum error: perperam siquidem Apostoli verbis intellectis, ponebant ii Deum velle vaga solum, indiscreta et quae prorsus indifferens sit voluntate, vt pii perinde ac impii, praedestinati ac reprobi salui peraeque fiant; nulla eum peculiari benevolentia electos prosequi, nec esse cur electi prae reprobis salutem suam speciali diuinae voluntatis proposito referant acceptam, sed bono suae libertatis vsui, a quo diuina voluntas salutis omnium generalis ac indifferens habet vt efficax sit. Hunc ergo errorem exagitant Augustinus, scirene et ipse laudatum Apostoli testimonium, quod aduersariis prorae instar et puppis erat, ad omnes omnino homines retulisset, vnde fierent ii confidentiores, suoque in errore confirmarentur? Aduersus Semipelagianos propterea agens, quo eis omnem errandi causam eriperet, de efficaci et consequente Dei voluntate celebre Apostoli dictum exposuit,

(3) Lib. ix. cap. 6. tom. 1.

(4) In 1. dist. 46. q. 1. art. 1. ad 1.

suit, et ad solos electos contraxit. Non ita tamen huic interpretatio- ni adhaesit, vt in aliis locis, vbi nulla ei cum eiusmodi aduersariis conflictatio, non et eam quoque, de qua vult cum Iansenianis contentio est, explicare tradiderit, quemadmodum superiori capite fuit ostensum.

Alia etiam via suum errorem defendere conatur aduersarii. Omnis Dei voluntas, inquit, impletur: dicitur enim in Psalm. cxxiv. v. 6. »Omnia quaecumque voluit fecit in coelo et in terra«. Et Isai- ae xlv. v. 10. »Omnis voluntas mea fiet»: at voluntas antecedens non impletur: non ergo ponenda est in Deo. Ad haec: non est proprie ac vere voluntas antecedens, quae coniungitur cum voluntate consequenti illi opposita: si enim in potestate Mercatorum esset motus fluctus componere atque tempestatem sedare, et nihilominus in mare mercēs proicerent; hac sua ipsa voluntate consequenti satis ostenderent in eis non fuisse sinceram propriamque voluntatem conseruandi mercēs: at quum Deus possit omnes saluare, plures damnat et reprobat: in ipso ergo non est propria veraque voluntas circa omnium salutem.

His responsio adhibita iam fuit; sed adhibenda denuo: Dei voluntas antecedens impletur semper quantum ad effectum sibi proprium, qualis est omnes omnino homines in via salutis constituere, eis- que praeparare et exhibere auxilia sufficientia, quibus si velint, salutem consequi possunt: non autem impletur quantum ad effectum voluntatis consequentis, cuiusmodi est ad terminum salutis perducere, et specialissima gratiarum dona largiri, quibus salus certissime comparatur.

Sed est et alia responsio, nempe, omnis Dei voluntas absoluta et consequens impletur: at antecedens et conditionata non impletur in singulis hominibus inspectis secundum peccatorum circumstantias, ipsomet Deo ita volente ac disponente in gloriam gratiae, et manifestationem iustitiae suae; impletur tamen comparate ad creaturas rationales spectatas secundum se in vniuersum, et abstractiue a super- inductis peccatorum circumstantiis.

Hud autem quod adiunctum fuit, sic soluitur: Deum prouisorum vniuersalem atque rectorem non solum locare vniuersim omnes homines in via salutis, atque in finem suum supernaturalem dirigere, verum et id omne definire, quod ad praestituti ordinis executionem spectat. Voluntate ergo antecedenti primum exequitur; consequenti vero haec

vel illa individua malorum meritorum praescientia damnat ad suae iustitiae ostensionem. Quomodo sint ergo in diuina voluntate duae connotationes ac fines, quid obest quominus voluntas antecedens et consequens contrarietur? Verum, vt aptius id dicamus, quid prohibet vnā eandemque voluntatem, dum ad diuersa refertur connotata, aliquam dicere contradictionem? Neque enim haec in Deo imperfectionem vllam dicit, quum tota a terminis oriatur.

Quaerant deinde aduersarii sui erroris patrocinium in exemplo Iudicis, qui quidem vult antecedenti voluntate omnium ciuium incolunitatem, quoniam non intuetur futura aliquorum scelera, ob quae voluntate consequenti eos damnat ac punit: Deus autem, qui rerum omnium praescientiam habet, nequit velle voluntate aliqua sincera antecedenti eos saluos fieri, quos voluntate consequenti reprobatur et condemnat. Ceterum quid hinc subinferre illi possunt? An Iudex generalis prouisor est, velut Deus? vel potest ex voluntate antecedenti, qua vult homicidam viuere, media ipsi preparare, vt capitis poenam vitare possit? Hoc solius Dei proprium est, qui singulis hominibus, quantumuis scelestissimis, communia saltem exhibet et praebet media; adeo vt illius voluntas antecedens inutilis atque otiosa non sit; cuiusmodi est in Iudice, sed vera, benefica et alicuius effectus operatrix.

Aliter tamen respondere exemplo possumus, quo sententiam nostram confirmari dignoscatur: nam etiamsi Iudex ciuis alicuius flagitium praecideret, ob quod eum poenae mortis puniendum esset traditurus, monitis tamen minisque a scelere perpetrando deterreret, vt omnia quae Iudicis muneri competunt, officia impletet. Quidni ergo Deus generalis prouisor praestabit erga illos etiam quos ob futuram, quam praecidet, impenitentiam reprobatur et condemnat? Certe eos non deserit, sed adiumenta saltem generalia praeparat exhibetque, eosque adiuuat ne pereant.

APPENDIX.

Quam hucusque propugnauimus doctrinam, sunt, qui insimulent velut Pelagianismo affinem: quin et esse Semipelagianorum effugium dicant, quo vsi illi perpetuo sunt, vt Augustini de electione aliquorum secundum diuinam voluntatis propositum repudiarent. Falluntur vero insigniter qui sic argumentantur, et incautos malitiose fallere volunt: ignorant enim homunciones hi, aut saltim se ignorare peruerse simu-

mu-

mulant, quid sententiam nostram inter et Semipelagianorum erratum intersit. Quomodo enim illi in Deo antecedentem voluntatem sunt commenti? Talem quae omnes aequaliter homines, electos peraeque ac reprobos, absque vlla prorsus discretionem respiceret; quaeque in electo esset efficax, non quod praecipue dilectus fuerit, sed quod generali et indifferenti Dei voluntati liberi arbitrii vi rectoque vsu cooperatus sit; irrita autem in reprobo, quod Deo restiterit volenti, vt saluus fieret, et generalem Dei voluntatem, quae bonitatis et misericordiae dicitur, malitia sua frustratus sit. Hinc ponebant, quod etsi Deus voluerit omnino aeque vt Petrus et Iudas saluarentur; Iudam tamen e salute excidisse, quod Dei voluntati generali prauum libertatis suae vsu obiecerit; Petrum vero aeternam salutem fuisse assecutum, non quod prae Iuda a Deo dilectus et auxiliis validioribus adiutus: nulla nempe Semipelagianis voluntas Dei consequens et natura sua efficax: nulla specialis electorum dilectio: nulla praedestinatio: sed quod bono liberi arbitrii sui vsu praestitit Petrus, vt Dei generalis voluntas, ceteroquin indifferens, esset efficax. Hinc et alia positionis consecraria cum Ecclesiae doctrina pugnantia, quae referre huius loci non est. Sicine Augustini et Thomae discipuli? An non praeter generalem hanc Dei voluntatem, quae in omnium omnino hominum salutem sincere fertur, cunctosque ad aeternae beatitudinis finem ordinat, et cunctis communia auxilia parat, quibus saluari possint, voluntatem aliam consequentem agnoscunt adstruntque, singularem scilicet electorum dilectionem electionemque, et quorundam reprobationem, quod ita eorum scelera exposculent? Toto ergo caelo distat voluntas antecedens in Pelagianorum sensu ab ea, quam ex communi PP. et DD. sententia hactenus propugnauimus.

CAPVT IV.

Quae sit libertatis diuinæ ratio inquirat. Recentum Theologorum sententiam seligit.

Stat Dei libertas in actu necessario diuinæ voluntatis a substantia indistinctae, obiectum creatum connotante.

Diuinæ voluntati libertatis perfectionem nequaquam deesse satis, vt opinor, in primo huius libri capite declaratum fuit: quae vero sit eius-

Aa 2

eius-

eiusmodi libertas, quaeque eius ratio constitutiva breuiter ex scholarum sensu perquirendum. Atque a primo exordientes, esse in Deo libertatem talem, quae necessitati opposita sit, aduersus Worstium, Wiclefium aliosque huius farinae refractarios firmandum est. Legimus enim Psalm. cxxxiv. »Omnia quaecumque voluit fecit«. I. ad Cor. xii. »Haec omnia operatur idem ac vnus spiritus, diuidens singulis prout »vult«. Matth. xx. »An non licet mihi quod volo facere?«

Patres etiam id docent. Augustinus sic loquitur (1): »non ideo »quia Deus peccare non potest, liberum arbitrium habere negandum »est«. Damascenus quoque haec aduersus Arianos scribebat (2): »in »tantum processistis impietatis, vt negetis quod filius Dei liberae »voluntatis sit. Ac certe soletis etiam Spiritui sancto derogare, et ne- »gare non potestis scriptum esse: Spiritus vbi vult spirat. Ergo si »spiritus vbi vult spirat, Filius quod vult non agit? Omnia opera- »tur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. Prout »vult, hoc est, pro liberae voluntatis arbitrio, non pro necessita- »tis obsequio«. S. Bernardus tandem ait (3): »libertas ex necessitate »acque et indifferenter Deo vniuersaeque tam malae quam bonae ra- »tionali conuenit creaturae«.

Ratio etiam id suadet: prima quidem quae desumitur ex supremo Dei dominio, ex eiusdem liberalitate et magnificentia; atque ex ipsa diuinitatis idea: quoniam enim pacto Deus reuera Dominus liberalis atque munificus crederetur; imo et Deus etiam, si non posset de rebus vniuersis pro arbitratu suo disponere?

Accedit huic rationi altera: quod nempe singulae creaturae a diuina operatione separari valent: nec enim illae aeternae sunt, quemadmodum Deus ipse eiusque virtus et substantia: Deus ergo indifferens omnino ac liberissimus respectu creaturarum esse debet. Verum de his nimis multa, quum et in primo huius lib. cap. dictum quiddam fuerit.

Huius libertatis rationem exponamus; id quod maxime arduum et operosum est; quodque in varias opiniones abire Theologos coegit. Hos inter Caietanus Dei libertatem perfectionem aliquam substantiae diuinae superadditam ac variabilem dicit: quae sententia cum diuina simplicitate et immutabilitate absdubio pugnat. Quod si intellexit ille variabilem illam esse ex parte terminorum quos respicit, habet

haec

(1) Libr. xxii. de ciuitate Dei cap. 3.

(2) Lib. xiv. de fide ortod. cap. 22.

(3) De gratia et lib. arb.

haec opinio verisimilitudinem; illamque tenent multi ac grauissimi Thomistae. Sunt etiam qui diuinam libertatem in intrinseca quadam entitate locant, variabili in se virtualiter, quatenus diuinae voluntatis actus perinde se habeat ac si possit non existere. Alii aliter opinantur. Placet tamen prae aliis sententia illa quae Dei libertatem eiusque actum in ipsamet Dei substantia, quatenus ad exteriora obiecta terminatur, consistere affirmant. Hanc recentiores Theologi fere omnes tenent, Tournely, Habert, Iuenim, Du-Hamelius, alii. Habet illa autem hoc fundamentum: nihil reperitur in Deo, intrinsecum quidem ac immanens, praeter substantiam intelligentem et volentem, necessariam et sempiternam; quum Deus simplex omnino sit, nec partibus constet: si ergo libertas Deo est intrinseca, eiusque actus vitalis, idem omnino cum Dei substantia necessario est: quae quum deinde comparate ad bonitatem ipsam Dei indifferens neutiquam esse possit; in ordine ad connotata seu exteriora obiecta attendenda est: haec enim sunt quae contingenter et ex libera Dei voluntate in tempore veniunt. Vnde Dei libertas aptius connotatiua, quam absoluta dicenda est: respicit enim illa ipsam Dei naturam, sed et respicit quiddam in tempore efficietur: atque prout Dei substantiam respicit necessarius eius actus sit necessum est: e contrario vero prout ad creaturas terminatur; quum sic illas pro obiecto habeat, vt eas non habere potuerit: quippe non est in Deo aliquis actus, qui a creaturis non sit omnino independens.

Nec faciunt contra sententiam hanc, quae communiter opponi solent. Primum: in creatis libertatem ab actu necessario distingui. Secundum: diuinae voluntatis actum ad creaturas terminatum esse Deo extrinsecum. Tertium: si idem esset actus liber Dei eiusque substantia, aeternus ille esset et necessarius, sicut et ista: essetque eadem Dei perfectio immutabilis simul et contingens, quod certe rectae rationi repugnat. Quartum demum: respectus ad creaturas potius videtur actum Dei liberum constitutum supponere quam constituere: creatura siquidem omnis a libera Dei voluntate dependet, estque effectus liberae eius determinationis.

Sed facile ista soluuntur. Primum quidem, ex quo Deus actus parissimus sit; proindeque nihil in eo esse potest, quod se habeat per modum potentiae et actus, recipientis et recepti. Secundum falsum ostenditur in mysterio Incarnationis, in quo Verbum intrinsece vnitum humanitati denominatur per actionem, quae non in ipso Ver-

bo,

bo, sed in sola humanitate recipitur. Tertii haec sit responsio: vti- que actum Dei liberum aeternum esse ac necessarium penes illud quod in recto importat, seu comparate ad substantiam ipsam Dei, quam respicit; contingens tamen et ille est ratione termini et obiecti: hoc vero minime pugnare ex creatione ipsa deprehenditur; quae aeterna prorsus est ad Deum creatorem comparata; temporanea vero ad creaturas relata: ab aeterno itaque fuit actus Dei liber secundum substantiam suam, nequam vero quoad suum terminum; fuitque etiam ab aeterno connotatio ad libertatem requisita, ad terminum, inquam futurum, quae productis iam creaturis transit ad terminum existentem: quemadmodum creatio ipsa ab aeterno mundum producibilem spectabat, quem nunc iam productum atque existentem respicit.

Quartum irrete illatum dicimus. Non enim bene arguitur sic: creatura a libera Dei voluntate pendet, esque ipsius determinationis effectus: ergo actum Dei liberum non constituit. Nihil enim obest, quominus ea quae per modum connotati constituunt, a constituto ipso producantur: quod falsum esset de constitutivis per modum formae. Hoc in Deo nihil aliud esse potest praeter aeternam et incommutabilem eius substantiam: illud creaturis ipsis competere potest: sat enim est ad hanc rationem obeundam, quod res ipsa constituta absolute et in se considerata praecedens praesupponatur, vel tempore vel natura vel origine etiam. Hoc pacto constituitur Pater in esse Patris per relationem ad Filium, qui tamen a Patre procedit et generatur.

Superest, iis solutis, Nicolai L'Herminier fundamenta resolvere. Sunt haec: constituendus est actus liber Dei in actione voluntatis, quae potuerit non esse; atque discrimen aliquod inter libertatem et actum assignandum est: hoc autem quale? nullum aliud nisi quod libertas est facultas quaedam ad Dei substantiam pertinens; actus vero operatio eiusdem facultatis, quae possit non esse. Praeterea: quid est haec Dei libertas, formaliter et in abstracto, ut schola loquitur? Ineptè huic quaestioni responderetur dicendo, libertatem esse ipsam Dei substantiam terminatiue acceptam; sicuti quaerenti quid sit aeternitas haud recte responderetur dicendo, esse diuinam substantiam principio et fine carentem. Rursus: etiam diuina scientia est entitas diuina creaturas connotans: non ergo per connotationem huiusmodi propria ratio libertatis poterit explicari.

Haec L'Herminier, acute quidem, obicit, quae tamen facillime soluantur. Respondendum itaque ad primum, quod quum omne il-

lud

lud quod in Deo reperitur, dummodo penes rectum consideretur, necessarium sit et immutabile; opus est ut liberæ Dei actionis indifferentia tota penes extrinsecum connotatum attendatur, atque hac lege eam posse non esse dicatur: non est autem in Deo discrimen ali- quod, nisi vnum hoc, quod facultas terminum respicit quatenus potest poni: actus vero ut positum vel in tempore ponendum, secundum aliquam differentiam determinatam. Hinc libera Dei potestas creandi connotat creaturam possibilem, decretum Dei liberum, creaturam futuram; creatio et conseruatio actualis creaturam existentem. Ad secundum neganda est aeternitatis definitio ibi tradita: »aeternitas scilicet, est ipsa Dei substantia prout caret fine ac principio«. Nam ut Augustinus ait (4): »non enim aliud anni Dei, et aliud ipse »Deus; sed anni Dei aeternitas est: aeternitas ipsa Dei substantia »est, quae nihil habet mutabile«. Non ergo aptae sunt, quae de Dei perfectionibus definitiones dantur, in quibus ipsae velut formae diuinitati inhaerentes ponuntur: Deus siquidem substantialiter est sua libertas, sua aeternitas, sua voluntas ceteraque omnia quae in ipso sunt. Postremum sic soluitur: vnam eandemque esse scientiam et libertatem Dei, si penes rectum sumantur, nempe ipsam Dei substantiam: diuersas autem illas esse ob diuersas connotationes; scientia enim ad creaturas terminatur, quatenus habent in se veritatem intelligibilem: libertas vero easdem creaturas respicit, quatenus habent in se contingentem existentiam, atque quatenus ordinatae libere sunt in vltimum suum finem. Ita obiectionibus L'Herminier satisfacimus, donabunt nobis, qui pro Dei libertate, quae altera est ex diuinis perfectionibus, penitus inspicenda, hanc scholae opinionem quam maxime vtilem vident.

CAPVT V.

Omnipotentiae diuinæ dogma firmat: illius vestigia et effecta describit.

Omnipotens Deus est.

Id ex ipso Dei verbo didicimus. In eo enim passim Deus omnipotens

(4) In Psalm. 1. et c.

tens nominatur, aut nihil ei impossibile vel etiam difficile esse dicitur. Sic Gen. xviii. »Numquid Deo est quidquam difficile?« vel vt Hebraei legunt: »an mirificum erit quidquam a Domino?« hoc est, ita vt eo pertinere nequeat. Num. item xi. »Numquid manus Domini inualida est?« Iobi etiam xlii. »Scio, Domine, quia omnia potes«. Ieremiae xxxii. »Non erit tibi difficile omne verbum«. Matth. xxi. »Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt«. Marci xiv. »Abba Pater: omnia tibi possibilia sunt«. Luc. i. »Apud Deum non erit impossibile omne verbum«.

Patres deinde Dei omnipotentiam tuentur, tam ex eo quod omnia facere potest, quam quod in omnia potestatem ac dominationem exercet. Cyrillus Ierosolymitanus (1): omnipotens, ait, ille dicitur, qui omnibus dominatur, et in omnia potestatem habet. Theophilus Antiochenus (2): »omnipotens dicitur quod omnia continet et amplectitur: nam et alta caelorum et profunda voraginum et fines orbis terrarum in manu eius sunt: nec est locus vllus in quo requiescat«. Gregorius Nyssenus (3): »omnipotentis vocabulum, inquit, si quis accuratius expendat, inuenietur, nihil aliud significare in diuina virtute, quam habitudinem quamdam ad aliud efficientiae illius, qua res creatae continentur«. Rufinus in Symbolum omnipotentis nomen enarrans, diu ex eo scribit: »quod omnium tenet potestatem«. Faustinus item (4): »quod possit omnia continere quae facta sunt«. Augustinus deinde haec scribit (5): »quis est autem omnipotens, nisi qui omnia potest«. Habent similia Ambrosius (6), Fulgentius (7), Boetius (8). Vtramque vero omnipotentiae notionem collegit Rabanus Maurus (9).

Sed huius diuinae dotis existentiam ratio theologica, ex ipsa Dei natura ac attributis deducta, etiam confirmat. Quum enim sit omnipotentia vis et potentia quaedam rei alicuius efficiens, vti potentia eius est, quod esse potest; sic omnipotentia rerum est omnium, quae esse possunt: omne siquidem ens, quod a re vulgo reale dicitur, vel actu est vel potestate. Quod enim neque est neque esse potest, nihil hoc est. Hinc omnipotentia ad hoc vnum refertur, quod res est,

(1) Cathec. viii. (2) In 1. ad Antol.

(3) Lib. 1. contra Eunomium.

(4) In fine cap. v. contr. Arianos.

(5) In iv. de Trin. cap. 7. et alibi saepe.

(6) Lib. 11. de fide cap. 3.

(7) Lib. de fide ad Petrum cap. 1.

(8) In iii. de consol. prosa 12.

(9) In 1. de vniuerso cap. 1.

et existere potest; atqui praeter Deum nihil est sempiternum, quodue actu semper extiterit: igitur quidquid modo est, potentia aliquando fuit; et quidquid modo non est, potest esse, et in potentia est. At in potentia esse nihil aliud est quam existentiam posse habere, et transitum a potentia ad actum facere, quod efficientia causae cuiuspiam fit, quae id actu esse debet, quod est in potentia res illa quae produci potest. Itaque solus ille omnia efficere potest, qui actu est quidquid esse potest; atque omnem essendi amplitudinem exhaurit. Hic autem est, et solus est Deus: sicque solus ille vere omnipotens.

Deinde: quicumque alia iubet, alia permittit, maximam habere potestatem in regno aliquo censerur: at in amplissima vniuersae creaturae republica nihil fieri potest quod a Deo non iubeatur, aut permittatur: habet ergo Deus in omnia quae possunt fieri plenissimam potestatem. Similiter: propter summam eius simplicitatem id omne Deus sit oportet, quod habere dicitur, vt lepidus Casiodorus scribat (10); ideo potentia illius ipsa eius essentia est: atqui Dei essentia infinita est: ergo et potentia. Ad haec: si Deus omnipotens non esset, maius aliquid Deo iam posset excogitari, vt Richardus Victorinus discurrebat (11): »maius namque est omnipotentiam habere, quam qualemcumque potentiam, cui aliquid desit de omnipotentiae plenitudine«. At hoc nemo vnus contra Dei perfectionem esse non intelligit: solus ergo Deus omnipotens est.

Huius autem diuinae proprietatis, seu omnipotentiae effecta quaedam atque vestigia in veterum scriptis reperire est. Primarium istud est, quod de nihilo condidit omnia, quam creationem proprie nominamus. »In eo enim eius omnipotentia intelligitur, quia omnem creaturam visibilem atque inuisibilem, id est, corporalem atque spiritalem de nihilo fecit«, vt scribebat Fulgentius (12). Vel vt Augustinus ait (13): »absit vt dicatur omnipotens non potuisse facere, nisi vnde faceret inueniret«. Hinc aduersus Platonicos et eorum asseclas haereticos, praesertim Manichaeos, antiqui Patres disputant, eosque conuincunt, qui materiam perinde ac Deum, ingentiam esse dicebant, ex qua omnia a Deo sunt facta; atque contra illos singularem Dei potentiam, id est, omnipotentiam opponunt, cuius est vt nihil non ab ipso sit conditum: quod si non ex nihilo, sed ex aliqua materia necessario Deus omnia molitur, ab homine minime distabit.

Tom. I.

Bb

Ves-

(10) In lib. de anima cap. 9.

(12) In lib. de fide ad Petrum cap. 3.

(11) Lib. 1. de Trinit. cap. 21.

(13) In lib. cont. adu. leg. et Proph. cap. 8.

Vestigium aliud diuinæ omnipotentiae huic affine et proximum est; quod non solum opus Deus non habuerit materia aliqua ad res creandas, sed quod neque aliquo instrumento, quemadmodum Irenæus docet (14), et aduersus Arianos veteres saepe vsurpant. Haeretici enim illi, vt alibi fortassis demonstrabimus, Deum Patrem adseriebant, quum res omnes vellet producere, primum Verbum suum filiumque procreasse, quo velut instrumento cetera faceret. Quos non aliunde, quam ex diuina omnipotentia conuincunt; cuius ea est conditio, vt adiutorem nullum requirat. Tertium omnipotentiae vestigium est, quod res easdem a se de nihilo factas conseruat; quae ne momento quidem consistere possent, si eas fouere desineret. Quod explicat Augustinus (15), eoquæ accommodat illud ex octauo capite Sapientiae sumtum: »pertingit a fine vsque ad finem fortiter, et disponit omnia suauiter«. Item illud Actorum xvii: »in illo viuimus, »mouemur et sumus«.

CAPVT VI.

Eorum errorem refert, qui Deo omnipotentiam detrahere conantur: quæ ad eam euertendam facere videntur discutit: loca Patrum exponit.

Stultissimi omnium habendi, vt disserte Petrus Damian. scribebat (1), qui Deum non posse aliquid senserunt; non solum qui christianum vt-cumque nomen praefecerunt, verum etiam ethnici, alique. Eiusmodi Philosophi quidam exstiterunt, quorum argumenta contra Dei omnipotentiam refert Plutarchus (2). Eiusmodi fuit et Plinius, qui eisdem rationibus diuinam omnipotentiam oppugnauit. Inter Hebraeos etiam fuit quidam nomine Rabsaces, qui adeo infirmum esse aiebat Dominum Deum Israel, vt minime posset liberare Ierusalem de manu Regis Assyriorum. Populares ipsi Iudæi in solitudine ausi sunt erumpere in hanc contra omnipotentem blasphemiam: »numquid poterit Dominus »parare mensam in deserto? vt legimus in Psalm. lxxvi. Erant enim eo errore detenti, quod et Dii essent alii apud gentes, et vnus ille, quem colabant, non haberet vndique maximam potestatem.

His adiungendi sunt haeretici varii generis Deo omnipotentiam

adi-

(14) In lib. ii. cap. 2.

(15) Lib. iv. de Gen. ad lit. cap. 22.

(1) Opusc. xxxvi. cap. 5.

(2) Lib. i. de placitis Philos. cap. 5.

adimentes. Sic antiquiores illi insaniae ac perfidiae magistri, qui plures Deos, hoc est, principia contraria inuicem, et coaeterna finxerunt, vt Marcion, Manichæus, Marcōsiti, Colorbasici, ceteri, quos Epiphanius potissimum congressit. Aut qui mundum non ab summo ac praepotente conditum Deo, sed ab Angelis, illo etiam inuito vel inscio finxerunt, vt Saturnilliani et alii, qui ab eodem Epiphanio memorantur. Omnes isti, qui ius et potestatem in res omnes adimunt Deo, quoad vim et facultatem procreandi, »conati sunt, ait Augustinus (3), quidam persuadere Deum Patrem non esse omnipotentem: non quia hoc dicere ausi sunt, sed in suis traditionibus hoc sentire et credere conuincuntur. Quum enim dicunt esse naturam, »quam Deus omnipotens non creauerit, quem pulchre ornatum esse »concedunt, ita Patrem omnipotentem Deum negant, vt non eum »credant mundum potuisse facere, nisi ad eum fabricandum alia natura, scilicet, quæ iam fuerat et quam non fecerat, vteretur«.

Eadem dogmatis impietate conuincuntur et illi omnes, qui adseruerunt, vel materiam a Deo non esse creatam, vel Deo opus esse instrumento ad creandum; aut Deum non posse plura et maiora, quam fecit facere: aut etiam qui postremo absolutam illi potentiam denegarunt. In primo genere continentur praecipue Manichæi, materiam aeternam et non ex nihilo factam ponentes, ex qua Deus vniuersitatem hanc rerum condidit. In secundo sunt Ariani, qui Dei Filium velut instrumentum a Patre conditum esse voluerunt, quo Pater ipse ad cetera procreanda vsus sit. In tertio Petrus Abaelardus numeratur (4), qui id solum posse facere Deum aliquando sensit, quod quandoque fecit. Demum ad quartum genus pertinere nonnulli opinantur Wiclefsum et Caluinum, qui Deum nihil posse amplius facere adserunt quam quod fecit, futuramque praenuntiauit. Atque Caluinum insuper Dei potentiam commentum vocasse, sunt qui dicant. Sed hunc ab errore isto immunem credunt Gaspar Lucin et Dionysius Pe-tausius (5).

His autem adnumerandi sunt non pauci huius nostrae aetatis haeretici, qui diuinæ potentiae multum detrahunt; hos inter sunt, qui Deum meliora his quæ fecit non posse facere autumant, vt Popes et Voltaire; quiue plures mundos a Deo creati non posse censet, non quidem omnipotentiae defectu, sed quia plures esse nequeunt, vti

Bb 2

Guil-

(1) Lib. de fide et symbolo cap. 2.

(4) Lib. iii. intr. cap. 1.

(5) Dissert. iv. cap. 2. Lib. v.

cap. 6.